

Motion till riksdagen 2022/23:1120

av **Catarina Deremar m.fl. (C)**

Nordiskt samarbete

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om arbetet för att göra Norden till den mest integrerade och klimatsmarta regionen i världen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kultur- och utbildningssektorernas betydelse för den nordiska integrationen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utvärdering av hur gränshinder bättre kan motverkas och hur stängandet av gränser i Norden kan förhindras och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta samplanering av infrastrukturprojekt samt behovet av ett ministerråd för transportfrågor och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökat nordiskt samarbete kring kollektivtrafik, fossilfritt flyg och gemensamma biljettsystem och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder för att eliminera förekomsten av dubbelbeskattning och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa de gränsregionala informationstjänsternas verksamhet och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utvärdering av de nordiska ländernas hantering av covid-19-pandemin och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökat nordiskt samarbete för att hantera framtida kriser och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ytterligare steg i Stoltenberggrapportens anda bör tas och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om gemensam medicinsk krisberedskap i Norden och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka det nordiska samarbetet kring energifrågor och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka det nordiska samarbetet kring forskning och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om strävan efter att Norden ska vara en internationell förebild på jämställdhetsområdet och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att belysa hur gränshindersproblematik drabbar jämställdheten, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bl.a. samarbete kring vård och skola i gränsområden och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Norden som en stark röst i arktiska frågor och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Det nära och institutionaliserade samarbetet mellan de nordiska länderna inleddes formellt sett med bildandet av Nordiska rådet 1952. Tio år senare tydliggjordes samarbetsformerna genom antagandet av rådets ”grundlag” Helsingforsavtalet som fick sin nuvarande utformning vid en revidering 1995. Rådet är samarbetsorgan för parlamenten i medlemsländerna och de till samarbetet knutna självstyrelseområdena. År 1971 bildades Nordiska ministerrådet som sedan dess utgör ett samarbetsorgan för de nordiska regeringarna.

Det samarbete som bedrivs inom Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet är betydelsefullt för de nordiska länderna och Norden som region. Samarbetet ger de nordiska länderna en starkare röst i världen. Det gör oss mer konkurrenskraftiga. Och det ger oss fler verktyg för att hantera utmaningar och kriser. Men samarbetet är också av central betydelse för de nordiska ländernas medborgare. Genom samarbetet har banden mellan de nordiska länderna blivit starka, och den fria rörlighet som är en av hörnstenarna i det nordiska samarbetet behöver värnas. Norden behöver mer av samarbete, inte mindre.

Opinionsmätningar har visat att de nordiska medborgarna har en stark tilltro och tillit till det nordiska samarbetet. Ska det förtroendet bestå och förtjänas måste samarbetet utvecklas. Norden och Nordiska rådet kan inte nöja sig med att vara stolta över det som åstadkommit eller med det samarbete vi har i dag. Vi måste tillsammans aktivt arbeta för ett starkare, bättre och mer handlingskraftigt samarbete imorgon.

De senaste årens händelser visar att det behövs en rad åtgärder för ett bättre fungerande nordiskt samarbete. Covid-19-pandemin blottlade enorma brister när det gäller de nordiska ländernas förmåga till handgripligt samarbete vid allvarliga händelser. Inför framtiden finns ett mycket starkt behov av att vitalisera och utveckla det nordiska samarbetet.

Den brist i det nordiska samarbetet som kanske blivit allra tydligast under pandemin handlar om oförmågan att värna rörligheten inom Norden. Här krävs ett mycket tätare samarbete ifall målet om den fria rörligheten i Norden ska överleva på sikt. För tusentals gränsarbetare var situationen under pandemin ohållbar. Men tyvärr var det inte

första gången som gränser i Norden stängts. Och just detta – att gränser mellan våra länder under senare år återkommande stängts – är ett svaghetstecken och något som måste undvikas i framtiden. Den nordiska integrationen måste fortgå för att Norden ska stå starkare som region och för att öka de nordiska ländernas konkurrenskraft.

Under 2019 enades Nordiska ministerrådet om visionen att Norden ska vara den mest integrerade och klimatsmarta regionen i världen år 2030. Det är en vision som förpliktigar. Såväl Nordiska ministerrådet som Nordiska rådet och de enskilda medlemsländerna måste aktivt bidra till att dessa målsättningar kan bli verklighet.

Som ett led i visionsarbetet görs nu många satsningar för ett grönare Norden och för en effektiv och ansvarsfull klimatpolitik. Det är bra och viktigt. Samtidigt måste såväl den svenska regeringen som Nordiska ministerrådet fullt ut ta ansvar också för visionens löften om den nordiska integrationen. Tyvärr ser vi oroväckande tendenser till att kultur- och utbildningssektorerna nedprioriteras. Därför kan det inte nog understrykas hur viktiga dessa sektorer är för att det ska vara möjligt att nå visionen om Norden som världens mest integrerade region. Genom kultursamarbeten och genom att barn och unga möts över nationsgränserna stärks banden mellan de nordiska länderna på ett mycket konkret sätt.

Det finns också ytterligare områden där de nordiska länderna skulle tjäna på ett bättre fungerande samarbete. Exempelvis på det civilrättsliga området där möjligheten att leva och verka i hela Norden kan underlättas genom att länderna närmar sig varandra. Inom nästan varje politikområde finns det frågor där det finns en gemensam nordisk nytta med dialog och samarbete. Och i en rad frågor behöver samarbetet bli mer handgripligt än vad som nu är fallet.

Ett Norden utan gränshinder

Nordens kanske största tillgång är den fria rörligheten och passfriheten. På senare år har vi sett hur denna utmanats gång på gång. Under senare år har gränserna mellan de nordiska länderna flera gånger och på flera håll varit så gott som stängda. Vi har också sett att nya gränshinder uppstått. Nu senast under pandemin. På flera områden utmanas därmed kärnan i den nordiska grundlagen Helsingforsavtalet. Vi kan inte låta denna utveckling fortsätta om Norden ska vara den framgångsrika, klimatsmarta integrerade region som vi bestämt att den ska bli. Därför bör en samnordisk utredning tillsättas som utvärderar hur gränshinder kan motverkas och hur stängandet av gränser i Norden kan förhindras. Denna bör innefatta Gränshinderrådets roll och om ytterligare krav bör ställas för att upprätthålla den fria rörligheten i Norden. Målet bör vara en tydlig och framåtsyftande strategi för Nordiska rådet.

En diskussion behöver också inledas kring Helsingforsavtalets ställning och innebörd. Och om uppenbara brott mot Helsingforsavtalet bör kunna överprövas eller leda till konsekvenser. I grunden handlar det om de nordiska medborgarnas möjlighet att ta tillvara de rättigheter som samarbetet mellan länderna innebär. Vidare bör det arbete som nu genomförs för att stärka samarbetet på det säkerhetspolitiska området vägas in för att vid behov leda till en modernisering av Helsingforsavtalet.

Ett levande civilsamhälle och föreningsliv är grundläggande såväl för våra demokratiska samhällen som för den nordiska integrationen. Därför är också Nordiska rådets insatser för civilsamhället av stor betydelse. Möjligheterna till utbyte och samverkan behöver värnas.

För att människor fullt ut ska kunna dra nytta av den fria rörligheten inom Norden är det centralt att transporter och kommunikationer fungerar på ett tillfredsställande sätt. Den moderna tekniken möjliggör en övergång mot gemensamma biljettsystem inom kollektivtrafiken, något som bör vara en strävan. Vi vill också se ett ökat samarbete kring utbyggnad av kollektivtrafik i olika former, liksom sammanhållna järnvägsstråk. I linje med detta bör de nordiska länderna sträva efter att underlätta samplanering av infrastrukturprojekt som är av betydelse för gränsregioner och som underlättar rörligheten inom Norden. Det behövs former för ett tätare samarbete mellan nationella infrastrukturmyndigheter, liksom mellan kommuner och regioner över nationsgränserna. Allt detta understryker också behovet av att ett nordiskt ministerråd för transportfrågor inrättas, något som Nordiska rådet återkommande efterfrågat.

Vidare bör Norden vara ledande när det gäller fossilfritt flyg. Flera av de nordiska länderna har redan höga ambitioner när det gäller fossilfritt resande och detta bör tas tillvara och utvecklas även med gemensamma ansträngningar.

Rörlighet förutsätter även transparens och förutsägbarhet. De senaste åren har pendlare gång på gång fått nya besked om deras skattetilhörighet och även riskerat att dubbelbeskattas. Det har även inneburit en skattechock på hundratusentals kronor för vissa som inte har gjort annat än att jobba och betala skatt som man ska men som råkat bo och jobba på olika sidor av en gräns. Samtidigt kvarstår problemet med att inbetalningar till socialförsäkringssystem i ett land överförs till utbetalningar i ett annat, ofta med sämre ersättningar till följd än vad som inbetalningarna har baserats på. Exempel på dubbelbeskattning kan exempelvis handla om människor som bor i Sverige och har avsatt pensionspengar genom sina företag i Danmark. Skatteverket anser att dessa pengar ska beskattas det år som pengarna betalats in. Danmarks motsvarande myndighet anser att skatt ska betalas när pengarna tas ut. Det innebär att personen kommer att beskattas i båda länderna trots att det uttryckligt inte är tillåtet. En översyn av avtal kring beskattning och socialförsäkring mellan Sverige och de övriga nordiska länderna behövs. Regeringen bör dessutom snarast vidta nödvändiga åtgärder för att eliminera förekomsten av dubbelbeskattning.

De gränsregionala informationstjänsterna är av stor betydelse för att förmedla information och kunskap till Nordens invånare, inte minst kopplad till rörlighet och den gemensamma arbetsmarknaden. Deras betydelse har tydliggjorts ytterligare de senaste åren och Sverige bör vara drivande för att säkerställa att dessa viktiga institutioner på bästa sätt kan tjäna medborgarna och därmed stärka det nordiska samarbetet.

Ökat samarbete för att hantera framtida kriser

Många av de områden där de nordiska länderna behöver stärka sitt samarbete skulle våra länder ha nytta av varje dag. Men de skulle också vara av mycket stor betydelse om vi ställs inför nya kriser och utmaningar. Det handlar såväl om klimatfrågan som säkerhetspolitiska kriser, hälsorisker och mycket annat.

Erfarenheterna av covid-19-pandemin visar tydligt att den gemensamma nordiska krisberedskapen behöver stärkas. När länder oberoende av varandra, på olika grunder, stängde gränser ledde det till förvirring, på vissa håll också till att krisen i bredare bemärkelse förvärrades. En rad exempel finns på hur enskilda medborgare i de nordiska länderna drabbats mycket konkret. Dels på grund av att arbetspendling omöjliggjorts, dels på grund av att det fått betydande konsekvenser för människors privatliv.

Inom Norden behövs operativa strategier för hur allvarliga samhällshändelser som drabbar Norden som helhet kan mötas. När det gäller just förmågan att hantera kriser finns för få funktioner på plats inom ramen för det nordiska samarbetet. Därför är det viktigt att den utvärdering som görs efter coronakrisen inte enbart ägnar sig åt rena krisberedskapsfrågor eller hälsopolitik utan också analyserar hur Norden bättre kan samarbeta på andra områden, exempelvis för att bemöta ekonomiska kriser och kraftigt stigande arbetslöshet till följd av omvälvande händelser. Sverige, liksom Nordens övriga länder, bör ta ansvar för att se till så att en grundlig utvärdering görs inte bara nationellt utan på nordisk nivå.

Ett exempel på hur de nordiska länderna genom gemensam arbetsmarknadspolitik kan stärka sitt samarbete kan vara att bygga upp gemensamma personalpooler inom samhällsviktiga områden. Detta kräver mer harmonisering av regelverk. I sammanhanget är det också viktigt att arbeta för att se till att nordiska medborgare har grundläggande kunskaper i nordiska språk, så att man har möjlighet att verka i grannländerna. Andra exempel på områden där samarbete kan minska sårbarheten inför framtida kriser är exempelvis energiområdet och frågor som gäller livsmedelsförsörjning.

Nordiskt samarbete i en ny säkerhetspolitisk verklighet

Sedan den så kallade Stoltenberg rapporten (Nordisk samarbete om utrikes- och säkerhetspolitik) presenterades 2009 har försök gjorts att stärka samarbetet kring utrikespolitik, säkerhetspolitik och beredskapsfrågor. År 2019 publicerades en utvärdering av detta arbete som visade att även om insatser gjorts har inget av de förslag som togs upp i Stoltenberg rapporten genomförts fullt ut genom de nordiska ländernas egna insatser. Det fortsatta arbetet utmynnade i att Nordiska rådets session 2019 antog en strategi för samhällssäkerhet.

Under 2022 har vi ställts inför en helt ny säkerhetspolitisk verklighet. I februari inledde Ryssland ett illegalt anfallskrig mot Ukraina. Norden såväl som EU har unisont slutit upp bakom Ukraina och landets rätt att existera. Nordiska rådet och dess medlemsländer har med kraft fördömt det ryska agerandet, och det är viktigt att solidariteten med Ukraina består. Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet måste nyttja de möjligheter som finns för att bistå det ukrainska folket, såväl under kriget som därefter.

Som en följd av den folkrättsvidriga attacken mot Ukraina, och de nya säkerhetspolitiska realiteter som det ryska agerandet gett vid handen, har Finland och Sverige valt att ansöka om medlemskap i Nato. Sveriges och Finlands anslutning till Nato kommer att få stor betydelse för det nordiska samarbetet också på försvarsområdet. Nu går en gemensam försvarsplanering, inom ramen för Nato, från att ha varit ett önskemål till konkret verklighet. Här kommer det nordisk-baltiska perspektivet att vara av stor betydelse. I ljuset av detta bör Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet bidra till att underlätta denna process. Därför bör ytterligare steg tas i Stoltenberg rapportens anda och förslag arbetas fram som stärker Nordens gemensamma säkerhet och försvar.

Gemensam medicinsk krisberedskap

Covid-19-pandemin har påverkat alla delar av samhället. Trots att mått och steg har tagits för att stärka den nordiska krisberedskapen är det tydligt att långt fler insatser

behövs. I dag utgör den nationella lagstiftningen kring läkemedel och sjukvårdsmateriel ofta ett hinder för att de nordiska länderna ska kunna utbyta läkemedel eller materiel med varandra under en pågående kris. De nordiska socialministrarna beslutade 2017 att tillsätta en nordisk arbetsgrupp för informations- och erfarenhetsutbyte om pris och subventioner på läkemedelsområdet, men ett gemensamt beredskapslager har inte etablerats.

Centerpartiet anser också att initiativ måste tas till en tydlig nordisk strategi för en gemensam medicinsk krisberedskap. Inom ramen för en sådan strategi bör förslag tas fram kring hur samordning av läkemedel och sjukvårdsmateriel mellan nordiska länder vid kris kan möjliggöras. Det kan exempelvis handla om att underlätta utbyte av materiel eller läkemedel. Vi vill också undersöka möjligheten att samordna upphandlingar av vaccin eller andra viktiga läkemedel. Eftersom den nordiska marknaden är större än den svenska kan det finnas stora fördelar med ett sådant system. Visserligen har EU tagit ett betydande ansvar i dessa frågor, men genom en tydligare samverkan mellan de nordiska länderna kan vi tillsammans täcka upp för de brister som uppstår även om EU tar stort ansvar.

Vidare finns det skäl att lägga grunden för en digitaliserad realtidsinventering av förekomsten av kritiska/ovanliga medicinska produkter på sjukhus och i apotek etcetera. Detta för att minska behoven av att bygga upp lager. För vissa produkter kan det dock finnas skäl att överväga gemensamma lager.

Stärkt samarbete kring energi och forskning

Det finns en lång rad områden där ökat samarbete mellan Nordens länder skulle kunna leda till gemensam nordisk nytta. Energifrågorna har pekats ut som ett område där det finns stora vinster med ett utökat nordiskt samarbete, både med avseende på förutsättningarna att hantera klimatomställningen och för att åstadkomma en tryggare energiförsörjning. En rad förslag på detta område presenterades i rapporten *Nordic Energy Co-operation: Strong today – stronger tomorrow* (2017). Huvuddragen i den rapporten bör genomföras i så snabb takt som möjligt. Detta understryks av att energiförsörjningen blivit ett av Rysslands vapen i det pågående anfallskriget mot Ukraina. Därför är det av stor betydelse att de nordiska länderna stöttar varandra. De nordiska länderna bör också, efter bästa förmåga, bidra till hanteringen av den energikris som Europa befinner sig i.

Ett ökat samarbete kring forskning och högre utbildning som också ligger i linje med ovan nämnda rapport kan också stärka den nordiska arbetsmarknaden och leda till att vår del av världen blir mer attraktiv för studenter. Det skulle vara ett led i att minska gränshindren och öka rörligheten. Som ett led i det bör också de forskningsinstitutioner som finns under det nordiska samarbetets paraply på sikt knytas samman och ges möjlighet att bli ett samnordiskt nätverksuniversitet.

Norden – en föregångare i jämställdhetsfrågor

Norden som helhet, och de nordiska länderna var för sig, har på flera områden länge varit drivande i jämställdhetsfrågor. Sedan mer än 40 år arbetar de nordiska länderna tillsammans för att öka jämställdheten på alla områden i samhället. Detta är dock inget skäl att luta sig tillbaka eller tro att arbetet är klart. Tvärtom. De nordiska länderna ska,

var för sig och gemensamt, ha en fortsatt hög ambition för jämställdhetspolitiken och sträva efter att vara en internationell förebild på detta område.

Jämställdhet mellan könen är en av grunderna till att den nordiska modellen blivit så framgångsrik och till att Norden på många sätt står stark i internationella jämförelser. Det arbete som bedrivits och de erfarenheter som vi gemensamt har är något vi kan, bör och ska dela med oss till andra länder och samarbetsorganisationer. Så kan Norden bidra till jämställdhet inte bara i vår region utan också i andra delar av världen. Till stöd för detta finns exempelvis samnordisk statistik som kan användas för att förklara våra erfarenheter och den utveckling i jämställdhetsfrågorna som Norden genomgått. Att mäta och förklara jämställdhetspolitikens effekter och resultat är viktigt och ett arbete som bör fortsätta.

Samtidigt ser vi hur den gränshindersproblematik som tagits upp i den här motionen också drabbar jämställdheten. Medan verksamheter i mansdominerade yrken ges undantag försvåras arbetspendling för kvinnodominerande yrken. Detta är allvarligt och behöver belysas.

I gränsregioner, exempelvis mellan Sverige och Norge, föreligger behov av akututryckningar med ambulans eller helikopter över landsgränserna. Det så kallade medikolegala gränshindret innebär att norsk ambulanspersonal i helikoptrar och vägambulanser avkrävs svensk yrkeslegitimation om de ska kunna utföra akuta vårduppdrag på svenskt territorium. Helikopterförarna är få och lyckas söka legitimation, men processen beskrivs som mycket tidskrävande och administrativt betungande. Norska ambulansförare utgör en mycket större yrkesgrupp där processen för en svensk yrkeslegitimation är ännu mer oöverstiglig. Ansvarig svensk myndighet i detta fall är Socialstyrelsen. Ett annat exempel på där det gränsöverskridande samarbetet kan stärkas för att öka kvaliteten och tryggheten är inom mödravården.

Även inom andra välfärdssektorer finns exempel på gränshinder som borde kunna avvärijas. Bland annat barn som hindrats från skolgång i grannlandet, även när det gäller unika utbildningar som annars inte varit tillgängliga. Större hänsyn bör tas till de särskilda förutsättningar som gäller i gränsregioner.

Norden som en stark röst i arktiska frågor

Kopplat till strategin för den arktiska regionen har Centerpartiet tydligt pekat ut en lång rad prioriteringar. Den arktiska regionen är på sina håll ett av världens få kvarvarande orörda områden. Effekterna av klimatförändringarna syns snabbare i Arktis än på många andra håll, främst genom ett successivt minskande istäcke under sommarhalvåret. Regionen är hemvist för en omfattande artrikedom och en stor variation av känsliga ekosystem. Det är Centerpartiets mening att Arktis och dess orörda, sårbara områden ska värnas genom bevarande samt åtgärder som håller tillbaka exploateringstakten. Arbetssättet med grön infrastruktur passar inte i dessa områden, särskilt med tanke på att det ännu inte finns tydliga och etablerade definitioner av vad det innebär eller ska leda till. Att experimentera med nya, ej etablerade sätt och metoder för ekosystemskydd är inte lämpligt i denna region.

Det är viktigt att det nya ramverket inom FN:s konvention om biologisk mångfald (CBD) sätter ambitionsnivån högt och att den arktiska biodiversiteten tas i särskilt beaktande. De arktiska havsområdena är ytterst känsliga och riskerar att exploateras ytterligare när isarna smälter. För att skydda dessa vill Centerpartiet att fler marina

naturreservat bildas och att utvinningen av olja, gas och mineraler från havsbotten begränsas. Det storskaliga industriella fisket utgör också ett hot, inte minst mot de arktiska ursprungsbefolkningarna och deras livnäring genom småskaligt fiske. Vi ser också gärna fler marina naturreservat i havsområden utanför nationell jurisdiktion.

Centerpartiet anser att regionens ekonomiska utveckling måste ske på ett så hållbart sätt som möjligt, givet Arktis mycket känsliga och sårbara miljöer. Det är av stor vikt att framtida exploatering och utveckling tar mycket stor hänsyn till konsekvenserna för miljön och de människor som lever och har sin livnäring i Arktis, inte minst regionens ursprungsbefolkning. Dock är det viktigt att göra skillnad på olika typer av exploatering och varje enskilt lands förutsättningar att göra det på ett hållbart och miljösäkert sätt.

Det är mycket viktigt att Sverige är en stark röst i de frågor som rör den arktiska regionen. Men det är samtidigt viktigt att de nordiska länderna, genom det nordiska samarbetet, förenar sina krafter för en hållbar utveckling i regionen. Därför bör också dessa frågor ges hög prioritet inom Nordiska rådet och dess ministerråd.

Catarina Deremar (C)

Ulrika Liljeberg (C)

Malin Björk (C)

Mikael Larsson (C)

Kerstin Lundgren (C)

Anna Lasses (C)

Niels Paarup-Petersen (C)

Elisabeth Thand Ringqvist (C)

Christofer Bergenblock (C)

Helena Vilhelmsson (C)

Rickard Nordin (C)